

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta (HE 75/2023 vp)

Sosiaali ja terveysvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä asiantuntijalausuntoa koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta (HE 75/2023 vp).

Esityksen tausta

Esityksellä toteutetaan pääministeri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjausta indeksitarkistusten tekemättä jättämisestä osana julkisen talouden tasapainottamistoimenpiteitä sekä työllisyyden lisäämistä. Esityksellä toteutetaan myös hallitusohjelman kirjaus lapsiperheiden toimeentulon parantamisesta. Hallitusohjelman mukaan nostetaan alle kolmevuotiaiden lapsilisää, lisätään lapsilisien yksinhuoltajakorotusta ja korotetaan lapsilisää monilapsisille perheille.

Keskeinen sisältö

Indeksitarkistusten jäädytys

Esityksessä ehdotetaan, että tiettyihin kansaneläke- ja elinkustannusindeksiin sidottuihin etuuksiin ja etuuslakien rahamääriin ei tehdä indeksitarkistusta vuosina 2024–2027. Toisin sanoen niiden määrä säilyisi vuoden 2023 tasossa.

Indeksitarkistusten tekemättä jättäminen eli etuuksien tason jäädytys toteutettaisiin säätämällä määräaikainen, vuosina 2024–2027 voimassa oleva laki, *laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027*. Laki koskisi sairausvakuutuslain mukaisten päivärahaetuuksien vähimmäismäärää, kuntoutuslain mukaisen ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutusrahan ja nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärää, työttömyysturvalain mukaisen peruspäivärahan, peruspäivärahan korotusosan ja lapsikorotuksen määrää, lasten kotihoidon tuesta ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain mukaisia etuuksia, yleisestä asumistuesta sekä eläkkeensaajan asumistuesta annettujen lakien mukaisia rahamääriä, opintotukilain mukaista opintorahaa, opintorahan huoltajakorotusta ja oppimateriaalisää, aikuiskoulutusetuuksista annetun lain mukaista aikuiskoulutustuen perusosaa sekä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain mukaista vastaanottorahaa ja käyttö rahaa. Ehdotetussa laissa mainittuja etuuksia ja etuuslakien rahamääriä ei tarkistettaisi kansaneläke- tai elinkustannusindeksillä vuosina 2024–2027.

Indeksitarkistusten jäädyttäminen ei koskisi eläkkeitä sekä luopumistuen täydennysosaa, vammaisetuksia, rintamalisiä, elatustukea, sotilasavustuksen perusavustusta sekä toimeentulotuen perusosaa.

Lisäksi eläkkeensaajan asumistuesta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että asumistuessa huomioon otettavien lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannusten määriä, keskimääräisiä asumismenoja sekä asumismenojen enimmäismääriä ei tarkistettaisi vuosina 2024–2027. Näitä koskevat rahamäärät säilyisivät siten saman suuruisina, kuin mitä niistä on säädetty valtioneuvoston asetuksella (977/2022) eläkkeensaajan asumistuen määräytymisperusteista vuodelle 2023.

Ehdotetun jäädytyksen soveltaminen on sidottu kansaneläkeindeksin muutokseen siten, että kansaneläkeindeksin saavuttaessa pisteluvun 2009 jonain lain voimassaolovuotena indeksitarkistusten jäädytys lakkaisi ja ehdotetussa laissa mainitut, jäädytyksen piirissä olevat etuudet ja rahamäärät nousisivat tämän jälkeen voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että kansaneläke- ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien tarkistusten jäädytyksen vaikutus etuuksien ja rahamäärien reaaliiseen tasoon voisi olla enintään 10,2 prosenttia. Toteutettavaa indeksitarkistusten jäädytystä ei kuitenkaan olisi tarkoitus kompensoida myöhemmin vaan muutos on tarkoitettu pysyväksi.

Lapsilisän korotukset

Lapsilisälakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että neljännen ja sitä useamman lapsen lapsilisää sekä lapsilisän yksinhuoltajakorosta korotettaisiin 10 eurolla lasta kohden kalenterikuukaudessa. Lisäksi ehdotetaan, että alle kolmevuotiaasta lapsesta maksettavan lapsilisän määrää korotetaan 26 eurolla lasta kohden kalenterikuukaudessa.

Vaikutukset

Vaikutukset julkiseen talouteen

Kansaneläkeindeksin kehitys on sidottu kuluttajahintojen kehitykseen, jota on vaikea etukäteen ennustaa. Mikäli inflaatio kiihtyy, indeksitarkistusten jäädytyksen vaikutus suurenee tai jos inflaatio hidastuu, indeksitarkistusten jäädytyksen vaikutus pienenee. Esityksen pohjana on valtiovarainministeriön ennuste talouden ja kustannustason kehityksestä.

Ehdotettu lakisääteisten indeksitarkistusten tekemättä jättäminen alentaa etuusmenoja yhteensä 239 miljoonaa euroa vuonna 2024 ja 549 miljoonaa vuonna 2027. Ottaen huomioon verovaikutukset jäädytyksen johdosta julkisten menojen arvioidaan alenevan 167 miljoonaa euroa vuonna 2024 ja 384 miljoonaa euroa vuonna 2027.

Lapsilisän korotukset lisäävät valtion menoja noin 54,5 miljoonaa euroa vuonna 2024 ja 65 miljoonaa vuodesta 2025 lukien.

Esityksen yhteisvaikutukset: Yhteensä julkisten menojen arvioidaan alenevan noin 320 miljoonaa euroa, josta valtion osuus 280 miljoonaa euroa ja kuntien osuus 40 miljoonaa euroa.

Työllisyysvaikutukset

Indeksitarkistusten tekemättä jättämisen arvioidaan valtiovarainministeriön arvion mukaan vahvistavan työllisyyttä 22 700 työllisellä.

Taloudelliset vaikutukset kotitalouksiin

Vaikutukset koskevat niitä henkilöitä ja kotitalouksia, jotka saavat jäädytyksen kohteena olevia kansaneläkeindeksiin tai elinkustannusindeksiin sidottuja etuuksia. Näiden henkilöiden ja kotitalouksien saamien etuuksien reaalin taso laskee – kuitenkin enintään 10,2 prosenttia. Tosialliset vaikutukset vaihtelevat etuudensaajan tilanteesta riippuen. Indeksitarkistusten jäädytyksen vaikutus on sitä suurempi, mitä pitempään etuutta saadaan. Lisäksi jäädytyksen vaikutus kumuloituu, jos henkilö tai kotitalous, johon hän kuuluu, saa useampaa jäädytyksen piiriin kuuluvaa etuutta. Esityksen arvioidaan lisäävän toimeentulotuen käyttöä. Kaikista pienituloisimmilla henkilöillä tai kotitalouksilla käytettävissä olevat tulot eivät kuitenkaan välttämättä laske, sillä toimeentulotuki kompensoi muiden etuuksien menetystä.

Osin indeksitarkistusten tekemättä jättämisestä aiheutuvaa ensisijaisten etuuksien reaalisesta tason laskua kompensoivat lapsilisään ehdotetut korotukset. Lapsilisään esitetyt korotukset kohdistuvat niihin perheisiin, jotka tutkimusten valossa keskimäärin ovat muita useammin köyhyysriskissä eli yksinhuoltajaperheisiin, monilapsisiin perheisiin ja perheisiin, joissa on pieniä lapsia.

Voimaantulo

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2024 talousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2024. Laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 ja laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 54 §:n väliaikaisesta muuttamisesta olisivat voimassa 31.12.2027 saakka. Alle kolmevuotiaan lapsilisän korotusta on tarkoitus soveltaa vasta 1.4.2024 lukien.

Neuvotteleva virkamies

Eva Ojala